

масової інформації ми дізнаємося про обмін жителів Донецької і Луганської областей, які брали участь у бойових діях на стороні росії на військовослужбовців Збройних Сил України чи інших військових формувань. Напевно це не відповідає національному законодавству, а отже і Женевській конвенції в частині поширення статусу військовополоненого на таких осіб. Проте, умови в яких перебуває зараз Україна вказують на соціальну виправданість таких політико-правових рішень, адже це дозволяє звільняти з полону військовослужбовців, які з честю виконували свій обов'язок по захисту суверенітету та територіальної цілісності України.

Невирішеним залишається статус таборів для військовополонених. Відповідно до статті 39 Женевської конвенції начальниками таких таборів мають бути офіцери Збройних Сил України. Проте на сьогоднішній день такі табори функціонують у структурі Міністерства юстиції України і керівництво такими таборами здійснюють особи начальницького складу кримінально-виконавчої служби.

Худенко Дмитро Миколайович,
начальник Департаменту кримінального
аналізу Національної поліції України

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБЛИЧЧЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ СЛУЖБИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ)

За останні три роки в Україні збільшилася кількість місць, де встановлено системи відеоспостереження з функцією розпізнавання обличчя. До того ж у суспільстві зростає практичний та науковий інтерес до технології порівняння біометричної інформації про особу як з конкретним біометричним шаблоном, так і з багатьма іншими шаблонами. На ринку присутній попит на сегмент продуктів та послуг, пов'язаних з порівнянням біометричної інформації про особу, а відомі браузерери пропонують безкоштовний пошук зображень. Періодично оновлюється законодавство ЄС та відповідні рекомендації щодо штучного інтелекту та захисту персональних даних, що також потребує теоретичного опрацювання.

Особливої актуальності використання згаданої технології набуло в умовах правового режиму воєнного стану через активізацію застосування відповідного програмного

забезпечення. Під час тестування службою кримінального аналізу технологія довела ефективність у розслідуванні кримінальних правопорушень та використанні при ідентифікації невстановлених трупів. Водночас справедливо піднято питання щодо дотримання основних прав та свобод людини.

Проблема криється у потенційних та реальних конфліктах публічних та приватних інтересів, є притаманною для країн Європи. Наприклад, у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії поліції за допомогою результатів зйомки вуличних камер спостереження хоча і вдалося розпізнати особу, яка намагалася вчинити самогубство, але її зображення потрапили до місцевої газети, що ЄСПЛ було визнано за поширення та використання персональної інформації без згоди особи або порушенням статті 8 Конвенції [1]. Ми приєднаємося до наукової дискусії, але не будемо занадто детально в неї вдаватися та звернемо увагу на відсутність концепції використання технології розпізнавання обличчя в умовах воєнного стану.

Дослідженню технології розпізнавання обличчя у різних галузях наук приділено увагу як закордонними вченими, так і вітчизняними. Одними з перших, хто працював над автоматизацією розпізнавання, були В. Бледсоу, Х. Чан Вольф і Ч. Біссон. У галузі правових знань досліджували аспекти цивільністи В. Гончаренко, К. Некіт, Є. Харитонов, О. Харитонова та ін., криміналістики, кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності – К. Дубонос, р. Благута, А. Мовчан та ін., кримінологічні – О. Дикий, В. Сокуренько, Т. Шевчук та ін., міжнародного права – А. Клочко та ін. тощо.

Правова основа технології розпізнавання обличчя в Україні перебуває на етапі становлення і наразі базується на низці відповідних положень, які містить Конституція України, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, КПК України, Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про захист персональних даних», «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні [2] тощо.

Рекомендаційний характер несуть роз'яснення Уповноваженого з прав людини ВРУ [3], важливе значення має практика ЄСПЛ, серед якої рішення у справах – *Big Brother Watch and Others v the United Kingdom*, *Catt v the United*

Kingdom, Centrum för Rättvisa v Sweden, Gaughran v the United Kingdom, Michael Schwarz v Stadt Bochum, Szabó and Vissy v Hungary, S and Marper v the United Kingdom тощо.

Відповідно до зазначених документів зображення людини визнано одним із головних атрибутів її особистості, оскільки розкриває унікальні характеристики та відрізняє її з-поміж інших, а зображення обличчя людини є чутливою біометричною інформацією.

Метою нашої розвідки є окреслення основних напрямів формування концепції використання кримінальною поліцією технології розпізнавання обличчя в умовах воєнного стану.

Аналіз діяльності служби кримінального аналізу в умовах воєнного часу свідчить про вкрай системну потребу в розпізнаванні обличчя, для чого було розпочато відповідне тестування. Ці сучасні технологічні можливості поліція отримала нещодавно завдяки спільним зусиллям блоку кримінальної поліції, власників зазначених продуктів та міжнародних партнерів. Засоби розпізнавання мають іноземне або українське походження. За задумом авторів, донесеному нам, програми розпізнавання не є спеціалізованим розвідувальним або шпигунським засобом. Результати тестового використання показали про сприяння у встановленні 97 трупів та більше 1800 осіб, які становили оперативний чи слідчий інтерес.

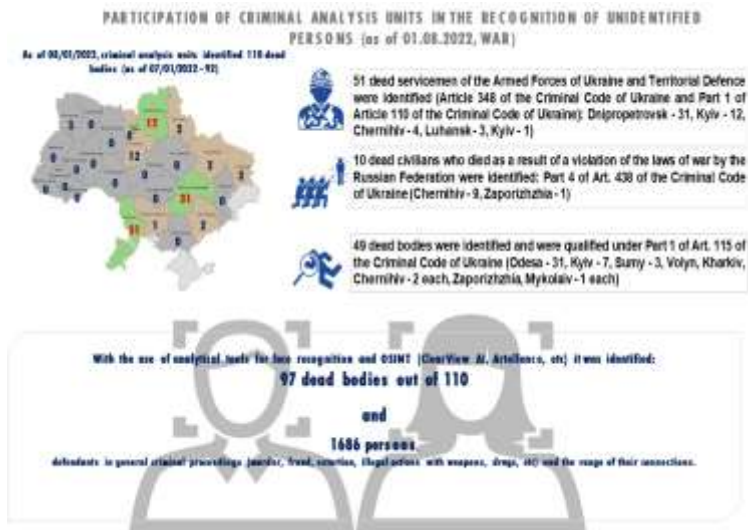
Завдяки ініціативі УКА ГУНП в м. Києві розширено спектр програмного забезпечення для тестування цієї технології. Підрозділи кримінального аналізу ГУНП в Дніпропетровській, Одеській та Чернігівській області виявились найдосвідченими у частині ідентифікації нерозпізнаних трупів. Одними з перших подібну практику напрацьовано УКА ГУНП в Харківській області. Однак, у місті Буча та ряді інших міст критичний гнилісний стан трупів не дозволив ефективно використовувати цю технологію. Мова йде про 64 трупи у м. Буча Київської області. Крім того, ВКА ГУНП в Житомирській області розпізнано особу грабіжника мінімаркету, а ВКА ГУНП в Чернівецькій області сприяли встановленню мережі осіб, які здійснювали шахрайські дії відносно волонтерів. Аналогічним чином інформація служби кримінального аналізу сприяла розкриттю шахрайства з волонтерською допомогою в Рівненській області. Ще більш складні та не публічні оперативні комбінації проведено за участю служби кримінального аналізу з виявлення злочинців у Одеській, Луганській та Сумській областях тощо.

Поточного року в середньому за тиждень ініціатор констатує потребу в 5-10 дослідженнях (що складає від 1 до 5 % серед усіх досліджень), по кожному з яких може проводиться від 0 і більше операцій порівнянь. Звісно, що з уведенням правового режиму воєнного стану спостерігалися й більш значні пікові показники. Загалом тестові звернення до систем розпізнавання обличчя, як-то «Clearview AI», «Artelligence-Big Data People» та ін., вже склали понад 5 тис. разів.

З урахуванням досвіду служби кримінального аналізу поліції вбачаємо, що при розробці концепції використання кримінальною поліцією технології розпізнавання обличчя в умовах воєнного часу доречно розглядати наступні напрямки: дотримання основних конституційних прав та свобод людини; етичне ставлення до приватного життя та персональних даних людини; запобігання розголошенню персональних даних людини та зобов'язання про нерозголошення інформації; розробка та періодичний перегляд порядку використання технології розпізнавання обличчя, що ґрунтується на задіяні у розслідуваннях особливо тяжких та тяжких злочинів, особливому процесі розкриття результатів, автоматизації відомих засобів ідентифікації та верифікації користувача, а також зведенні до мінімуму ризиків витоку інформації; вільний доступ до відкритих даних у публічному просторі, а також їх вільне використання; рівноправ'я з приватним та публічним сектором суспільства у використанні програмного забезпечення та технологій штучного інтелекту; узгоджена взаємодія з приватним та публічним сектором суспільства, у т.ч. із військово-цивільними адміністраціями та правоохоронними органами, однією з основних форм яких може бути слідча група; виконання сервісної функції для задоволення потреби людини у розслідуванні злочину, а також забезпечення відомих потреб органу досудового розслідування та оперативних підрозділів поліції; спеціальна термінологія та специфічна правова природа розпізнавання обличчя людини, орієнтуючий, швидкісний, довідковий та прикладний характер цієї природи в розслідуванні, не допущення підміни слідчих розшукових дій та визнання думки, що технологія не є панацеєю; освіта впродовж використання технології, врахування наявного досвіду, стандартів та сучасних практик.

Отже, пропонується вищевказані напрями вважати орієнтовними та такими, що потребують подальшої дискусії в частині формування відповідних матеріальних та процесуальних норм законодавства, які б стосувалися прав людини, рівноправ'я

приватного та публічного сектору суспільства, науково-методичних основ, практичного порядку проведення розпізнавання та користування отриманою інформацією.

Список використаних джерел

1. Case of Peck v. the United Kingdom. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60898>.

2. Розпорядження КМУ від 02.12.2020 № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.

3. Роз'яснення Уповноваженого з прав людини ВРУ «Камери відеоспостереження: що варто знати кожному, щоб захистити свою приватність?». URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%97%D0%9F%D0%94/rozyasnennya.pdf>.

Царенко Ольга Михайлівна,

доцент кафедри адміністративної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат юридичних наук, доцент;

Гудкова Єлизавета Юріївна,

курсант факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького;

Карандашова Маріна Олександрівна

курсант факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України у лютому 2022 року особливо загострило проблему застосування основ міжнародного гуманітарного права. Міжнародне гуманітарне право спрямоване на обмеження насильства під час війни, та, на превеликий жаль, альтернативи йому немає. Захист прав військовополонених гарантується Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими [1].

Оскільки кількість військовополонених у збройному конфлікті України та росії є безпрецедентно великою, то питання статусу українських військовослужбовців, що потрапили в полон росії надзвичайно актуальне. Хоча точної кількості військовополонених не встановлено, проте всі вони